

К. В. Пугачов, *здобувач,
кафедра кримінального права,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого*

ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ФІЗИЧНИХ І ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ТА ЇХ ВІДПОВІДНІСТЬ ПРИНЦИПАМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Поняття, зміст та характеристика заходів кримінально-правового характеру на сьогодні набуває актуального значення, оскільки кримінальне право реформується з урахуванням світових тенденцій у боротьбі зі злочинністю загалом. Поступово з'являються нові правові та законодавчі інститути. Одними з таких є інститут інших заходів кримінально-правового характеру та заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

Сучасні тенденції у кримінальному праві прямо вказують на те, що правова система України поступово відходить від дихотомії «злочин-покарання». І вперше на законодавчому рівні закріплений інститут інших заходів кримінально-правового характеру. Слово «інший» у назві розділу XV Загальної частини КК України законодавцем використаний як синонім «некаральний», оскільки до цього поряд з покаранням використовувались примусові заходи медичного та виховного характеру, примусове лікування. Натепер останні три категорії віднесені до інших заходів разом з новими положеннями про спеціальну конфіскацію та заходами щодо юридичних осіб.

Варто зазначити, що поява та широке використання інших заходів кримінально-правового характеру щодо фізичних осіб є проявом тенденції до гуманізації кримінальної відповідальності суб'єктів злочинних посягань. І навіть примусове лікування є заходом впливу, що покликаний на забезпечення цілей та завдань, передбачених ст. 1 КК України, тобто прояву принципу гуманізму по відношенню до суспільства в цілому та кожного його представника зокрема.

Новелою українського кримінального законодавства стало введення положення про спеціальну конфіскацію. Це також є першим кроком на шляху гуманізації кримінальної відповідальності, оскільки, виходячи з досвіду більшості країн світу, спеціальна конфіскація як захід кримінально-правового характеру поступово «витісняє» конфіскацію майна як вид покарання. Остання певним чином діє всупереч принципу особистого характеру відповідальності, оскільки одночасно з правами засудженого найчастіше обмежує права членів сім'ї та близьких родичів.

Проте український законодавець поряд з новим положенням вводить вичерпний перелік злочинів, за які такий захід може бути застосований. Вважаємо, що дія вказаного заходу має поширюватись на всі категорії кримінальних правопорушень з урахуванням принципів індивідуалізованого та особистого характеру кримінальної відповідальності, тобто у кожному конкретному випадку суду має бути надана можливість разом з покаранням застосувати спеціальну конфіскацію. Більше того, перенесення основних положень про спеціальну конфіскацію до КК України дозволить розширити компетенцію суду з цих питань, оскільки останній не буде обмежений рішенням органів досудового розслідування про визнання тієї чи іншої речі речовим доказом.

Іншою новелою українського кримінального законодавства стало введення інституту заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб.

Думається, що вказане нововведення суперечить принципу особистого характеру кримінальної відповідальності, оскільки юридична особа – це уявне утворення, формальне об'єднання людей – фізичних осіб. Не можна застосувати заходи кримінально-правового впливу на усе підприємство у повному смислі цього слова у зв'язку з тим, що в такому разі його учасники зазнають колективної відповідальності, що прямо заборонено законом та загальновизнаними принципами права. Більше того, застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб порушуватиме принцип відповідальності лише за наявності вини, оскільки юридична особа не має

об'єктивної можливості мати психічне ставлення до тієї чи іншої події.

Вважаємо, що внесення положень про застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру є дещо передчасним, бо суттєво порушує принцип особистого характеру кримінальної відповідальності, і потребує істотного доопрацювання.

Отже, інші заходи кримінально-правового характеру та заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб з урахуванням міжнародних тенденцій поступово стають «повноправними учасниками» кримінально-правових відносин поряд з покаранням. Процес модернізації кримінального права та законодавства є незворотним, але він має відбуватись з урахуванням українських правових традицій та надбань.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. О. В. Харитонова

О. В. Хлопчик, аспірант,
*кафедра кримінального права,
Національний університет
«Одеська юридична академія»*

ПРИНЦИП ДОЦІЛЬНОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Питання принципів завжди викликало інтерес як у представників галузевих наук, так і у криміналістів. Проте і сьогодні серед науковців немає єдиної позиції щодо сутності, правової природи та системи принципів кримінального права. Останнім часом у науковій літературі все частіше обговорюється питання про включення в систему принципів кримінального права принципу доцільності.

Здебільшого про принцип доцільності згадують в контексті звільнення особи від кримінальної відповідальності та покарання, пов'язуючи його з проблемами суддівського розсуду, визначають його як прийняття у разі наявності альтернатив-